

Інститут культурології НАМ України

Аналітична записка

«МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ
КРЕАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ»

Київ – 2024

Суттєва роль у трансформації способу мислення людини, здатної до критичного і системного мислення, толерантної до значущої невизначеності, готової до спільного прийняття рішень і відповідальності за сучасне і майбутнє покоління, у зміні ціннісно-сміслової парадигми життя національних суспільств та людства в цілому відводиться освіті. Саме остання має запропонувати модерний спосіб становлення людини, підготовленої до життя у світі динамічних змін в інформаційній, комунікативній, технологічній, економічній, соціальній тощо сферах, що й потребує трансформації дискурсивної практики та переорієнтації науково-освітньої системи на вирішення проблем стійкого – збалансованого / само-підтримуваного / життєдайного – розвитку людини. Основою для становлення і наскрізного розвитку суспільства будь-якого історичного періоду є система морально-етичних цінностей, а для людини ліберального суспільства гуманітарною і соціальною цінністю є свобода слова і сама собою, і як складова совісті, і як гарант усіх інших свобод і прав людини.

Прагнення свободи наповнює аксіосферу особистості та суспільства в цілому потребою у постійному самовдосконаленні та саморозвитку, потребою у якомога ширшій співпраці та організованому злагодженому співробітництві в усіх галузях життя на основі довіри однієї людини іншій, що й відрізняє перспективні високоорганізовані суспільства від тоталітарних. Потреба та готовність до співпраці (як аксіологічного пріоритету особистості ліберального суспільства), безборонно створює розгалужене громадянське суспільство, яке характеризується свободою слова та відповідальністю за нього, а також – за прийняте рішення. Натомість, втрата довіри між людьми, спровокована інформаційними маніпуляціями, наповнює спільноти підозрою та ворожістю, руйнують взаємопорозуміння, зупиняють прогрес тощо.

XXI століття сформувало запит на чіткі міжнародні правила протидії новій загрозі ліберальному суспільству – гібридній війні (англ. hybrid warfare), багатоваріантність і мультимодальність якої, потребують понятійного та нормативного врегулювання за концептуалізації поняття. Пошесть гібридної війни рашистів проти України пояснюється її генезою реваншистських геополітичних настроїв та отримала власне означення в специфічному

понятійно-категоріальному апараті: «неконвенційна війна» (unconventional warfare), «нерегулярна війна» (irregular warfare), «змішана війна» (compound warfare), спонсоровані державою "гібридні війни" (State-Sponsored Hybrid) та реалізується на воєнному, політичному, економічному, соціальному, гуманітарному та інформаційному напрямках. Інформаційна агресія, що її продукують цинічні мас-медіа рашистів, застосовуючи брехню звичайну (common lie), маніпуляції та підміну понять (зокрема, цілеспрямоване свідоме переписування історії України), репрезентує смислову війну (semantic war), що своїм кінцевим результатом розглядає створення інституту манкуртизму та деградацію українського суспільства, нищення самоідентичності українства та повернення України у сферу геополітичного впливу рф.

Суб'єктом відродження демократичного європейського суспільства є особистість, здатна проявити стійкість щодо відстоювання своїх цивілізаційних, моральних пріоритетів на інформаційному фронті гібридної війни, розв'язаної московсько-кремлівським кримінальним режимом проти людства. Реакція світу на інформаційну агресію має стати більш цілісною, професійною. Водночас, здійснений суспільством України внесок в майбутнє нової Європи не обмежується першістю у відкритому та жорсткому протистоянні рашизмові та реваншистським планам кремля. Екзистенційна війна стала каталізатором виходу українського гуманітарного знання з академічного до публічного простору: вітчизняні науковці запропонували публічне обговорення проблем нашого буття через відеолекції і дискусії в соцмережах тощо заради збереження особистості у смисловій війні (semantic war). Україна сьогодні в авангарді подій зародження демократії в реаліях гібридної війни, що вимагає теоретичного вивчення аксіологічних та праксеологічних засад феноменів добровольчих батальйонів, волонтерів, громадянського суспільства, що своїм корінням має українську культуру. Вітчизняне гуманітарне знання має знайти/передбачити баланс між здатністю швидко і рішуче давати відсіч жодним проявам зовнішньої агресії та забезпеченням свободи і прав громадян демократичного суспільства.

Для сучасної культурної парадигми, що визначається спробами вийти за межі постмодерної релятивізації цінностей, плідним є звернення до

аксіологічних детермінацій освітнього процесу. Філософським підґрунтям виховного та освітнього процесу послуговують принципи пріоритету свободи реалізації можливостей саморозвитку особистості за рівних умов доступу до якісної освіти; єдності загальнолюдських і національних інтересів, формування толерантного світогляду та взаємодії народів і культур; системності, взаємозв'язку гуманітарного та природничого знання, забезпечення освіти протягом життя. Реалізація навчального процесу на основі плюральної методології соціального пізнання, усвідомлення єдності людської історії, діалогової форми організації виховання та освіти особистості. Останнє потребує активного переходу від освіти як жорстко керованої системи до нової парадигми – освіти як плюрального простору множини можливостей.

Дослідження проблеми «Мистецька освіта як чинник розвитку креативного потенціалу української культури» відобразило цілісне системне бачення процесів трансформації вітчизняної мистецької освіти в контексті парадигми пізнання (нелінійне мислення і синтез міждисциплінарних досягнень) у монографії «Підготовка доктора мистецтва: атестаційні новації мистецької освіти в Україні». Основні положення, здійсненої розвідки, деталізують культурологічні засади освітнього дискурсу ХХІ століття – століття викликів традиційному суспільству, національним культурам, способам становлення людини, насамперед, засобами освіти й виховання.

Структурні та змістовні трансформації мистецької освіти в Україні базуються на змінах у гуманітарній політиці демократичних країн, спрямованій на створення умов для творчої діяльності людини, де творчість виступає як первісно закладена в людині якість прояву її сутності. Основні положення, здійсненої розвідки, деталізують культурологічні засади освітнього дискурсу ХХІ століття – століття викликів традиційному суспільству, національним культурам, способам становлення людини, насамперед, засобами освіти й виховання. У цьому процесі освіта є не тільки головним фактором соціального й економічного прогресу, а й основою формування особистості, її світогляду, що втілюється в соціальній і творчій діяльності.

Аналіз стану законодавства культурної галузі України, джерельної бази зарубіжного і вітчизняного наукового вивчення стану мистецької освіти на третьому рівні вищої освіти за введення освітньо-творчого ступеня доктора мистецтва сприяв розробленню нових концептуально-методологічних засад підготовки науково-педагогічних працівників для творчих спеціальностей мистецької сфери. Запропоновані рішення для побудови програм для третього освітньо-наукового/освітньо-творчого рівня. Гуманітарний спосіб пізнання світу концентрує увагу на феноменах ідеальних явищ, без яких незмога осмислити життя та сформуванню критичне мислення людини, здатної відповідати безперервним змінам світу та розв'язувати проблеми людства, що потребує зміни освітньої системи на користь розуміння найважливішого в освіті – цінності самих цінностей (на протипагу думці щодо пріоритету цінності інформації).

Стійке розуміння доцільності гуманітарних наук і гуманітарної освіти як простору становлення мислячої людини в сучасному суспільстві формує демократичні цінності та ідентичність; сприяє активній громадянській позиції, забезпечує протидію в гібридній війні та інформаційну безпеку. Протистояння сенсів, що його унаочнила війна РФ проти України, продемонструвало полярне розуміння суспільствами країн дефініцій культури. Для виразника імперського мислення смисл події (вчинку) перетворюється на елемент причинно-наслідкового ланцюга, в якому його особиста свобода та вибір зникають, а сама людина стає річчю серед речей і тоді оприявлюється рівність злочинця і жертви.

На протипагу, українське суспільство розглядає культуру як таку, що має морально-етичне осердя, смисл події/вчинку, що зіставні з принципами моралі і людяності, і відтак реальність війни розгортається як аксіологічний дискурс мислення у цінностях, стає простором спів-буття антагоністичних культур, тереном боротьби за абсолютні норми і цінності. Для людини ліберального суспільства гуманітарною і соціальною цінністю є свобода слова і сама по собі, і як складова частина совісті, і як гаранта усіх інших свобод і прав людини. Центром цієї парадигми є освіта, яка розвивається як відповідь на виклики цивілізації й одночасно як відповідь на потреби людини знайти своє місце й можливості самореалізації в новому глобальному просторі.

Отже, пошук смислу культури, її логосу, культурцентованого як логіка культури, фокусують зусилля на дослідженні трансформації мистецької освіти, особливо в умовах інформаційної війни. Отримані нові знання визначатимуть креативний потенціал мистецької освіти, її нову роль в процесах консолідації суспільства України в контексті державної стратегії розвитку культури та заради збереження консолідованої людино-центованої Європи. Зазначеному сприяє впровадження в Україні атестаційної новації – присудження освітньо-творчого ступеня доктора мистецтва для фахівців у трьох сферах творчої мистецької діяльності: 1) музична сфера, 2) образотворча, декоративно-ужиткова, дизайнерська й реставраційна, 3) сфера сценічного й аудіовізуального мистецтва.

Здійснено новий етап дослідження проблем художньої культури, пов'язаних з мистецькою освітою. Відповідно до плану роботи Інституту культурології, в межах виконання фундаментальної теми досліджень «Мистецька освіта як чинник розвитку креативного потенціалу української культури» були отримані наукові результати за переліком нижче.

Отримання нових знань, які визначатимуть креативний потенціал мистецької освіти, її нову роль в постіндустріальному суспільстві, процесах демократизації. Нові знання сприятимуть зміцненню наукової, культурологічної та освітньої бази України в контексті утвердження державної стратегії розвитку культури. Отримані науково обґрунтовані висновки і рекомендації будуть створювати методологічну базу для подальшого удосконалення системи підготовки мистецьких науково-творчих кадрів.

Результат дослідження полягає в тому, що вперше в культурологічному контексті проаналізовано зарубіжну та вітчизняну джерельну базу, присвячену змінам форм отримання мистецької освіти на третьому рівні вищої освіти, включно із введенням нової форми підготовки фахівця освітньо-творчого рівня доктора мистецтва; проаналізовано статистичні дані зарубіжного і вітчизняного напрацювання стосовно динаміки розвитку вищої мистецької освіти в контексті вимог і тенденцій сучасного суспільства; проаналізовано стан законодавства культурної галузі України після введення змін для удосконалення кадрової

політики та можливості створення нових умов для кар'єрного зростання фахівців творчих мистецьких спеціальностей;

Виявлено та описано важлива вимога динамічного розвитку сучасного суспільства – створення умов для творчої діяльності людини, де творчість виступає як первісно закладена в людині якість прояву її сутності. Ця вимога базується на гуманітарній політиці демократичних країн, яка спрямована на максимальне розкриття потенціалу людей з точки зору їх особистісного зростання та вкладу в стале та демократичне суспільство, засноване на знаннях, де культура і освіта стають стратегічним ресурсом соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, а фінансування освіти є інвестицією в людський потенціал, сталий розвиток суспільства і держави. У цьому дискурсі пошук шляхів підвищення творчого потенціалу людини набуває особливої актуальності.

Концептуально обґрунтовано фундаментальне наукове положення: конкурентоспроможність України на глобальному рівні залежить від її можливостей щодо розвитку економіки знань, інвестицій в людський потенціал, запровадження інновацій, створення і захисту інтелектуальної власності. Зазначено, що розширення співпраці і контактів у сфері культури набуває особливого значення. Сьогодні, в умовах мережевої економіки зростання корисного результату роботи створюється усією мережею і розподіляється по ній. Закриті системи не мають майбутнього: комунікація, співробітництво та партнерство є нині ключовими концепціями. У дослідженні, як підтвердження цієї концепції, наведено приклад країн Європи де програма з підготовки доктора мистецтва створюється на основі кооперації мистецьких закладів вищої освіти декількох країн, що дає можливість ефективно використовувати ресурси усіх закладів.

Визначено і обґрунтовано, що зміна моделі та пріоритетів культурного розвитку в сучасному суспільстві потребує змін у культурно-мистецькій освіті та підготовці фахівців для галузі культури. Одним із шляхів підвищення творчого потенціалу людини є мистецька освіта, як складова загального освітнього

процесу, що сприяє естетичному розвитку людини, стимулює пізнавальну та творчу активність у різних видах її життєдіяльності. Зазначено, що мистецькі заклади вищої освіти є одними з ключових інституцій, що мають креативний потенціал і забезпечують формування загальнокультурного світогляду творчої особистості, набуття нею практичних навичок продукування нових ідей.

Доведено, що зростає мотивація у закладах вищої освіти пропонувати програми з підготовки докторів мистецтв по всій Європі та за її межами. Ця зростаюча мотивація є наслідком масового розвитку мистецьких досліджень у всіх дисциплінах мистецької галузі. Докторські дослідження в галузі мистецтва, вбудовані у відповідне дослідницьке середовище, забезпечують найкращий міждисциплінарний ефект роботи. Міжнародний аспект (кооперація, партнерство, мережа), можуть просунути дисципліну мистецької галузі та міждисциплінарну роботу шляхом розширення кордонів та встановлення нових міждисциплінарних відносин.

Розроблено нові методологічні засади підготовки науково-педагогічних працівників для творчих спеціальностей мистецької сфери, розроблені нові концептуально-методологічні рішення для побудови програм з мистецької освіти для третього освітньо-наукового/освітньо-творчого рівня, спрямовані на удосконалення підготовки творчих педагогічних кадрів для галузі культури і мистецтва та, зокрема, педагогічних кадрів на третьому рівні вищої освіти для виконавських мистецтв. Сформульовані висновки, які дозволять на якісно новому рівні підійти до впровадження та практичного застосування нових форм підготовки науково-педагогічних, творчих і виконавських кадрів.

Отримано нове знання: За результатами дослідження була представлена концепція освітньо-творчого навчання на сучасному етапі, визначені базові умови, розроблені пропозиції щодо подальшого удосконалення діяльності вищої мистецької школи та підвищення індивідуалізації навчального процесу, що має допомогти знайти оптимальні засоби реалізації результатів дослідження.

Теоретичне значення виконаних досліджень визначається вагомістю цих результатів для розробки культурологічної проблематики вивчення української

культури. Виконана робота дозволила отримати нові знання, пов'язані зі станом та динамікою розвитку мистецької освіти в сучасному суспільстві, що визначає теоретичне значення дослідження. Запропоновано ряд нових концептуально-методологічних рішень, що спрямовані на удосконалення підготовки творчих педагогічних кадрів для галузі культури і мистецтва та, зокрема, педагогічних кадрів на третьому рівні вищої освіти для виконавських мистецтв. Показано, що фундаментальні дослідження проблем сучасної культурно-мистецької освіти, її креативність і вплив на соціально-культурне середовище України має значний методологічний потенціал для інших напрямів культурологічних досліджень, що дозволило зробити науково обґрунтовані критичні висновки і подати рекомендації щодо подальшого удосконалення діяльності вищої мистецької школи, підготовки кадрового потенціалу і подальшій інтеграції до міжнародного наукового співтовариства. Результати ФНД представлені в публікаціях виконавців у наукових фахових виданнях і будуть корисними для використання в роботі науковців НАМ України та інших вітчизняних і зарубіжних вчених у процесі досліджень, наукових конференцій, семінарів. Рівень корисності для держави і суспільства кінцевих результатів даної роботи визначає їх практичну вагомість.

Практичне значення і ступінь впровадження за результатами дослідження. За результатами ФНД була розроблена концепція та запропоновано ряд нових концептуально-методологічних рішень, на третьому освітньо-творчому рівні для спеціальності «Сценічне мистецтво», що дозволило у Київському національному університеті театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого успішно завершити підготовку та захист здобувачів ступеня доктора мистецтва у 2022 - 2024 рр. Це дало можливість поповнити висококваліфікованими спеціалістами галузь культури і мистецтва.

З метою підвищення виконавського рівня та рівня педагогічної майстерності творчих і виконавських фахівців за їх спеціалізацією розроблені форми поглиблення знань для освітньо-професійних програм «Акторське мистецтво театру і кіно» спеціальності «Сценічне мистецтво» для ступеня «магістр». Розроблені під час роботи над темою приклади програмного забезпечення

мистецьких навчальних закладів апробовано і впроваджено в навчальний процес Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого з метою підвищення виконавського рівня та рівня педагогічної майстерності творчих і виконавських фахівців за їх спеціалізацією.

Під час виконання наукового дослідження були враховані побажання стейкхолдерів, які утворили Раду стейкхолдерів при Київському національному університеті театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого. За результатами НДР були відкоректовані питання стосовно педагогічної практики та внесені зміни до навчального процесу. Також здійснювався обмін досвідом з підготовки виконавських кадрів та управлінських стратегій для закладів вищої освіти мистецької сфери з Центральною академією драми, м. Пекін, Китайська народна республіка. Успішно відбувся захист китайського аспіранта Бао Дзяна, який навчався за новими програмами.

Задля можливості дослідження нових світових тенденцій у розвитку галузі культури і мистецтва та застосування нових механізмів культурної діяльності підтримувалися зв'язки та розвивалася співпраця з Центральною академією драми, м. Пекін, Китайська народна республіка, Всесвітнім Альянсом Театральної Освіти (WTEA), Міжнародним Альянсом Кінематографічної Освіти (BRIFEA) і Дослідницьким центром методології театрального навчання.

Практичне впровадження результатів дослідження в навчальний процес Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого дозволило встановити зв'язки та підписати угоди про співпрацю з наступними закордонними закладами вищої освіти:

- Державна академія образотворчого мистецтва у Варшаві, Польща;
- Національна академія драматичного мистецтва Олександра Зельверовича у Варшаві, Польща;
- Університет Конкордія, Канада;
- Ванкуверський інститут медіа-мистецтва (VanArts), Канада;
- Університет кінофільму “Конрад Вольф” в Бабельсберзі, Німеччина;

- Штутгартський Державний університет музичного та виконавського мистецтва, Німеччина;
- Баварська театральна академія імені Августа Евердінга в Мюнхені, Німеччина;
- Литовська академія музики та театру, Вільнюс, Литва;
- Королівський інститут театру, кіно та звуку, Брюссель, Бельгія;
- Латвійська академія культури, Рига;
- Музичне товариство «Віденська консерваторія у Будапешті», Угорщина;
- Академія сценічних мистецтв у Празі, Чехія (DAMU);
- Вища Школа Мистецтв у Братиславі (VŠMU), Словаччина.

Рекомендації щодо використання результатів. Стратегічне бачення «sustainable development» суспільства України ґрунтується на моделі критичного бачення виразниками сучасного покоління шансу задоволення власних потреб, зважаючи на необхідність/потребу не завадити реалізації інтересів майбутніх генерацій. Успішність побудови цієї моделі визначається досягненням балансу її складових – морально-культурних, соціальних, екологічних, політичних, економічних цінностей. Саме тому першочерговими визнано питання трансформації способу мислення людини, здатної до безперервної самоактуалізованої освіти протягом життя, зміни ціннісно-сміслової парадигми життя суспільства. Значну відповідальність має гуманітарна освіта як гарант нового способу становлення особистості, обумовленого зміною ролі і статусу людини, від якої очікують на вирішення загальнолюдських макроцивілізаційних проблем. Останнє потребує планетарного культуротворного мислення, фундаменталізації та гуманізації єдиного інформаційно-освітнього простору, що якісно змінює статус освіти та вимагає створення нового освітнього середовища.

Результати дослідження можуть бути основою оновлення освітніх планів не тільки у гуманітарному секторі, але мають велике значення для підготовки

політологів, економістів, громадських діячів та урядовців, можуть використовуватися у подальших наукових дослідженнях, навчальному процесі мистецьких закладах вищої освіти України, використовуватимуться в роботі науковців Національної академії мистецтв України, вітчизняних і зарубіжних вчених, в користуванні науковою літературою у різних інформаційних закладах і можуть поширюватися за допомогою відповідних каналів, веб-сайтів тощо.

Проведене дослідження дозволило виокремити декілька причин, що перешкоджають розвитку докторантури мистецтв в Україні, серед них:

□ Відсутність комплексних системних досліджень, зокрема з вивчення типів існуючих програм, академічних і неакадемічних, їх інтенсивності, змісту, мети навчання і результатів, методичних прийомів. (Представлено позитивний досвід створення освітньо-творчої програми третього рівня вищої освіти за спеціальністю “Сценічне мистецтво” КНУТКиТ імені І.К. Карпенка-Карого, який активно співпрацює з науковими і навчальними творчими закладами, багатьма відомими зарубіжними й вітчизняними фахівцями, вивчає можливості професійно розв’язати складні проблеми, надати допомогу викладачам і студентам, що слугує основою для створення теоретичної бази, сприяє процесу підвищення класифікації, аналізу та контролю за якістю програм).

□ В Україні практично відсутні публікації з дослідження та аналізу впровадження докторантури мистецтва. Захисти творчих мистецьких проєктів відбувалися за спеціальностями “Музичне мистецтво” та “Сценічне мистецтво”, але навіть за цими спеціальностями відсутній критичний аналіз представлених творчих мистецьких проєктів.

□ Немає адекватних форматів для поширення результатів праці докторанта. Кожен творчий мистецький проєкт створюється як креативний індивідуальний мистецький твір, який має практичне значення для мистецтва і робить вклад в скарбничку української та світової культури. Наприклад, творчий мистецький проєкт, який було створено в Київському національному університеті театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого на кафедрі мистецтва ляльок, присвячений постановам вистав для слабозорих дітей. Цей

проект, який став результатом навчання за новими методологічними засадами докторантки має наукову і творчу новизну. Як сам проект, так і винайдена методика є унікальними. Проект отримав визнання у Великій Британії, Польщі, Бельгії, Німеччині, Італії, але майже невідомий в Україні. Теж саме стосується й іншого творчого мистецького проекту «Пластика рук як засіб виразності у театрі ляльок: особливості використання», створеного на цій кафедрі здобувачкою ступеня доктора мистецтва Сільченко Т.І.

□ Нові концептуально-методологічні рішення запропоновані науковим дослідженням “Мистецька освіта як креативний чинник української культури” дозволили народному артисту України Нищуку Євгену Миколайовичу створити творчий мистецький проект «Особливості створення сценічного образу в моновиставі на основі поліродового літературного матеріалу», який пройшов апробацію не тільки наукового обґрунтування на конференціях та семінарах, а й як творчий показ у частинах ЗСУ.

Тому впровадження нових концепцій та методологій навчання на третьому освітньо-творчому рівні має креативний потенціал для всієї галузі культури і мистецтва України. Поширення результатів творчих проектів здобувачів ступеня доктора мистецтва є важливим завданням для розвитку докторантури мистецтва.

Потребують також вирішення питання перспективи подальшої кар’єри, присвоєння вчених звань та особистого розвитку випускників з докторантури мистецтва та можливості інтегруватися у дослідницьке середовище мистецьких університетів. Без вирішення цих питань законодавчі зміни стосовно мистецької освіти на третьому освітньо-творчому рівні не будуть мати належного результату.

II. Пріоритети у підготовці «доктора мистецтва» ґрунтовані на осмисленні процесів трансформації мистецької освіти, що спричинені пошуком/формуванням інформаційно-комунікативного простору нової освітньої системи визначені авторами монографії «ПІДГОТОВКА ДОКТОРА

МИСТЕЦТВА АТЕСТАЦІЙНІ НОВАЦІЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ»

(БЕЗГІН Олексій, КУЗНЕЦОВА Інна, УСПЕНСЬКА Ольга, НИЩУК Євген, КОНИК Дмитро. Підготовка докторів мистецтва: атестаційні новації мистецької освіти в Україні / Безгін Олексій Ігорович, Кузнецова Інна Володимирівна, Успенська Ольга Юріївна, Нищук Євген Миколайович, Коник Дмитро Сергійович / Монографія – К.: Ін-т культурології НАМ України, 2024. – 209 стор.; ISBN 978-966-2241-80-8), підготовленої за результатами дослідження. Дослідники встановили, що зі змінами у суспільстві набирає потужності транзитивний стан соціокультурної системи. Сутність останньої полягає в організації відкритого суспільства, кожний елемент якого будує власну модель світу, спираючись на гарантовану свободу для себе/Іншого у сув'язі із особистою відповідальністю перед Іншим/за Іншого. Розвинути нормальне сприйняття митцем природності безупинної трансформації середовища можливо шляхом сприяння у системі гуманітарного знання становленню критично мислячої відкритої особистості, вільної від упередження і догм, готової самостійно ставити запитання і шукати відповіді на них.

У площині гуманітарних розвідок існують різні концептуальні підходи щодо організації професійної підготовки доктора мистецтва. Даний соціально-культурний інститут як канал трансляції спадкоємних форм і чинник розвитку інновацій культури, є складовою системи будови іміджу держави, зокрема культурної дипломатії, що послуговує зняттю конфліктів у міжкультурному діалозі. Виняткову увагу зазначеному приділяють вітчизняні дослідники, акцентуючи на різних теоретичних підходах до витлумачення проблемного поля філософії мистецької освіти. Аналізуючи співдію / взаємовизначення трансформативних процесів інституту вищої освіти (гуманітарного знання) і культури свідомої свободи людини і суспільства для сталого/стійкого розвитку («sustainable development») України у реаліях події війни (*І. Кузнецова, гл.1.1, 1.2*), визначена важливість визнання пріоритету прав людини та готовність державних інституцій сприяти реалізації цих прав для набування етичного досвіду особистості, що позитивно впливає на здійснення культурної дипломатії. Саме здатність до спів-відчуття партнерові, а особливо – опонентові, дозволяє особистості відчувати (інтелектуально, інтуїтивно) образ світу Іншого та

одночасно зберегти власну оцінку даного образу. Зазначене має вирішальне соціальне значення та позитивно впливає на праксеологічні засади професійної діяльності доктора мистецтва, «відповідального за створення та постійне відтворення єдиного смислового поля культури, а відтак – за цілісність суспільства».

Підкреслена пріоритетність підготовки «доктора мистецтва», готового відстоювати чітку позицію щодо захисту інтересів українського народу у поєднанні із повагою до поглядів суб'єктів інших культур. Розкрита вагомість запиту людства на людяність та реалізацію ідей гуманізму й демократії, реалізацію безпеки, передовсім інформаційної та доведена вагомість доктора мистецтва як дослідника-гуманітарія, який бере на себе місію у виробленні стратегічного бачення майбутнього держави України. Стійкому розумінню доцільності гуманітарних знань і гуманітарної освіти як простору розвитку гнучкого і творчого мислення людини та її виховання сприяє становленню успішної особистості, яка прагне бути людиною у всеохопному розумінні цієї культурологічної події та здатна забезпечити позитивну реалізацію державних інвестицій у промисловість та гуманітарні науки.

Запропоноване концептуально-методологічні рішення (дослідники – О. Безгін і О. Успенська), сприяє удосконаленню підготовки творчих науково-педагогічних кадрів для галузі культури і мистецтва, зокрема, на третьому рівні вищої освіти для виконавських мистецтв, оскільки сучасне завдання митців полягає у набутті компетенції та знань, на основі яких вони зможуть продемонструвати компоненти власної культури, при цьому поважаючи інтереси та погляди інших. Увагу акцентовано на інституційних і методичних засадах діяльності творчої аспірантури з підготовки здобувачів третього освітньо-творчого рівня вищої освіти – доктора мистецтва – зі спеціальності 026-«Сценічне мистецтво», галузі знань 02-«Культура і мистецтво», визначеної вимогами Закону України «Про вищу освіту» та Порядком здобуття освітньо-творчого ступеня доктора мистецтва та навчання в асистентурі - стажуванні» (постанова Кабінету Міністрів України від 24.10. 2018 р. № 865). Це пояснюється

підвищенням ролі митців, культуртрегерів, арт-менеджерів у сфері міжнародних відносин, оскільки вони набувають такого ж статусу як і політики чи дипломати.

Доведено: методологія професійної підготовки доктора мистецтва, науково-творча діяльність якого не може розглядатися як етично й політично нейтральною, відірваною від дійсності, має орієнтуватися на гуманітарні цінності, на людину, на те, яким повинен бути світ. Оскільки вкрай важливо, щоб модернізацію і демократизацію українського суспільства здійснювала зріла критично мисляча особистість, становлення якої є результатом професійної діяльності фахівців-гуманітаріїв: дослідників і викладачів заради наближення особистості до свободи, набуття незалежності, побудови власної системи смислів пізнання для саморозвитку, самоактуалізації, самореалізації.

Вітчизняний досвід підготовки творчого мистецького проекту наразі має понад 20, успішно захищених, проектів. Перші наукові пошуки за новою системою наукового осмислення творчого мистецького проекту демонструє значний авторський внесок у розвиток сучасної театральної естетики та акторської техніки. Автор творчого мистецького проекту «Особливості створення сценічного образу в моновиставі на основі поліродового літературного матеріалу» Євген Нищук пропонує не лише дослідження змісту та форми у моновиставі, а й активне використання поліродових переходів у часопросторових екзистенціях моновистави для створення нових та оригінальних сценічних образів. Здійснена робота сприяє розвитку теоретико-методологічних та інноваційних підходів до акторської майстерності, розширенню можливостей використання літературних творів (ліричних, епічних) у театрі. Автор систематизує вже наявні зарубіжні й вітчизняні погляди та теорії, а також впроваджує нові підходи та методологічні інструменти для розкриття сутності та значення поліродових явищ у моновиставах, наголошуючи на міфологічній природі жанру й розкриваючи його еволюції від найдавніших часів до епохи метамодернізму.

Тренінгова підготовка нового покоління українських акторів, запропонована Дмитром Коником у творчому мистецькому проекті «Акторський тренінг в роботі

над твором В. Нестайка «Тореадори з Васюківки», має потенціал для вдосконалення та розвитку. Автором підкреслено суттєвий вплив системної фахової підготовки молодих майстрів сцени на загальний рівень акторської професії – у театрі, навчальному закладі, акторському курсі, театральній студії тощо. Дослідження ідеї переходу мистецького твору від моделі «об’єкт-суб’єкт» до моделі «об’єкт-об’єкт» на прикладі акторської роботи в акторському тренажі, що передбачає рефлексію студента-особистості, його самозанурення, самоаналіз та самовираження тощо, накреслило якісні зміни для організації акторського тренінгу в середовищі української акторської школи.

Прогнози впливу. Результати фундаментального наукового дослідження за темою «Мистецька освіта як чинник розвитку креативного потенціалу української культури» дозволять: легітимізувати менеджмент культури як академічної дисципліни; зняти ігнорування необхідності реформ у «некритичних» сферах, таких як культура та освіта; унормувати існуючі правові аспекти галузі культури та освіти; розробити теоретичну базу для створення програм з менеджменту культури; скасувати брак професійної мережі і комунікацій між фахівцями менеджменту культури; скоординувати зусилля академічної науки (наукові установи Національної академії наук України), галузевої науки (наукові установи Національної академії мистецтв України), галузевих Міністерств (наукові інституції та університетська наука) щодо проведення спільних фундаментальних досліджень та впровадження їх результатів з метою підвищення якості навчальних програм; створення умов для підвищення престижності наукових досліджень у закладах вищої освіти; участі у спільних проектах, в тому числі міжнародних; активізувати Міжнародне співробітництво між українськими і західними школами щодо культурного адміністрування навчальних центрів.

Отримані науково обґрунтовані висновки і рекомендації створюють методологічну базу для подальшого удосконалення системи підготовки мистецьких науково-творчих кадрів. Дослідження проблем сучасної культурно-мистецької освіти, її креативність і вплив на соціально-культурне середовище

України має значний методологічний потенціал для інших напрямів культурологічних досліджень.

Олексій БЕЗГІН

кандидат мистецтвознавства, професор,
академік НАМ України,
академік-секретар відділення театрального мистецтва
Національної академії мистецтв України
Заслужений діяч мистецтв України

Інна КУЗНЄЦОВА

доктор філософії (PhD, філософія), с. н. с., доцент,
вчений секретар Інституту культурології
Національної академії мистецтв України
Заслужений працівник культури України